

เอกสารและรายงานการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเกี่ยวกับขอบเขตหน้าที่และเกณฑ์มาตรฐานของครูประถมศึกษา ซึ่งแผนกวิชาประถมศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยร่วมกับองค์การ UNICEF จัดทำขึ้น และผู้วิจัยได้เข้าร่วมทำส่วนหนึ่งของโครงการฯ นี้ แม้จะมีชื่อของใหม่นักแต่ก็เป็นงานวิจัย ที่เน้นเกี่ยวกับครูประถมศึกษาโดยเฉพาะซึ่งยังมิได้มีการศึกษาอย่างจริงจังมาก่อน ผลงานส่วนใหญ่จะเป็นการแสดงความคิดเห็นและศึกษาเกี่ยวกับลักษณะของครูทั่วไป ในที่นี้จะแยกกล่าวเป็น 2 ลักษณะ คือ

1. ลักษณะของครู จากความคิดเห็นของครูและนักค้นคว้า
2. ลักษณะของครู จากผลงานการวิจัย

ลักษณะของครู จากความคิดเห็นของครูและนักค้นคว้า

สาย ภาณุรัตน์¹ ได้กำหนดคุณสมบัติของครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ต้องการไว้ 11 ประการ ดังนี้ ออกชนบทได้ มีความรักอาชีพครู บุคลิกลักษณะดี สุขภาพทางกายดี สุขภาพทางจิตดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีความรอบรู้ในวิชาการ มีทัศนคติที่ดีต่อนักเรียน มีลักษณะที่เด็กชอบ มีอุปนิสัยเหมาะสมที่จะเป็นครู และรู่ระเบียบปฏิบัติราชการ ความคิดเห็นนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นของ สมบูรณ์ ขวัญยืน² ซึ่งกล่าวถึงลักษณะของครูที่ว่า ครูที่ดีควรจะเป็นผู้ที่มีความรู้ดี จะต้องเป็นผู้ที่มีความคิดริเริ่มสูง จะต้องดำรงตนเป็นแบบฉบับของครูที่ดีที่ ๗ ไป จะต้องมีความน้ำใจเป็นประชาธิปไตย จะต้องรักศักดิ์ศรีของความเป็นครู จะต้องมีความสามัคคีปรองดอง—

¹สาย ภาณุรัตน์, "ครูโรงเรียนประถมศึกษาที่ต้องการ," ประชาศึกษา 17 (กุมภาพันธ์, 2509), 390 - 397.

²สมบูรณ์ ขวัญยืน, เรื่องเดิม, หน้า 38 - 40.

กับผู้อื่น จะต้องรู้จักระเบียบแบบแผนของทางราชการ จะต้องยึดมั่นในหลักการดำรงชีวิตที่ดี
จะต้องมีสุขภาพที่ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และครูก็ต้องมีความอดทน

สุรินทร์ สรศิริ³ มีความเห็นว่า ครูดีจะต้องมีคุณลักษณะที่ดีหลายประการ กล่าวคือ

1. บุคลิกภาพดี คือ มีรูปร่างหน้าตาดี การแต่งกายดี มีความเชื่อมั่นในตนเอง
วาจาดี และการปรับตัวดี
  2. การจัดห้องเรียนดี มีบรรยากาศที่เหมาะสม ถูกสุขลักษณะ ใช้อุปกรณ์การสอน
ให้เกิดประโยชน์ เก็บอุปกรณ์ต่าง ๆ ไว้เป็นระเบียบ
  3. มีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน นำหลักจิตวิทยามาใช้ให้เกิดประโยชน์
  4. การสอนดี มีการเตรียมการสอน ทำโครงการสอนตามหลักสูตร มีความรู้ใน
เรื่องที่สอน และมีวิธีสอนดี
  5. มีเจตคติที่ดีต่ออาชีพครู มีจรรยาบรรณและวินัยตามระเบียบประเพณีของครู
และศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ
  6. มีความสัมพันธ์อันดีกับบุคลากร
ส่วน กอ สวัสดิ์พานิชย์⁴ ได้กล่าวถึงคุณลักษณะที่ดีของครูไว้ดังนี้
1. ครูต้องรักเด็ก เข้าใจเด็ก และเห็นอกเห็นใจเด็ก
  2. ครูต้องมีความรู้ในวิชาที่ตนสอนอย่างลึกซึ้ง ต้องค้นคว้าเพิ่มเติมให้มีความรู้มาก
พอที่จะอธิบายให้คนที่มีความรู้พื้นฐานต่าง ๆ กัน รู้เรื่อง
  3. ครูต้องสามารถจัดหลักสูตรหรือบทเรียนให้เหมาะสมกับวุฒิภาวะของเด็กได้

³สุรินทร์ สรศิริ, "ครูดีนั้นเป็นอย่างไร," วิทยาจารย์, 71 (กรกฎาคม, 2515),

3 - 7.

⁴กอ สวัสดิ์พานิชย์, "ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับการฝึกหัดครู" เอกสารการสัมมนา
ผู้อำนวยการ อาจารย์ใหญ่และผู้ช่วยฝ่ายวิชาการ กรมการฝึกหัดครู กระทรวงศึกษาธิการ 2513,
หน้า 40 - 46.

4. ครูต้องเชี่ยวชาญในการสอนวิชาประเภทต่าง ๆ
5. ครูต้องเอาใจใส่ต่อเด็กทั้งตัว คือ นอกจากด้านการเรียนแล้ว ครูที่ดีต้องดูแลทั้งด้านสุขภาพ อารมณ์ และการสังคมของเด็กด้วย
6. ครูต้อง เป็นแบบอย่างที่ดีแก่เด็กในด้านวัฒนธรรม ศีลธรรม กิจนิสัย สุขนิสัยและอุปนิสัย

ในทางพุทธศาสนา ท่านกำหนดคุณสมบัติของครูหรือผู้สอนไว้ 7 ประการ คือ

1. ปิโย คือทำคนให้เป็นที่รัก
2. ครุ คือทำคนให้เป็นที่เคารพ
3. กาวนิโย คือวางคนให้นาสรร เสริฐ
4. วตุตา คือหมั่นฝึกสอน
5. วจนกุชโม คือรับฟังคำทักท้วงของผู้อื่น
6. คมกีร กตุตา คือสอนด้วยความสุ่มลึกซึ้ง
7. โนธ ฐาเน นิโยชเย คือไม่แนะนำในทางไม่ควร⁵

อภัย จันทรวิมล⁶ กล่าวไว้ว่า คนที่จะเป็นครูนั้น จะต้องเป็นมือชั้นครู กล่าวคือ ครู จะ ต้องมีความรู้ เป็นเยี่ยม มีความประพฤติเป็นยอด และมีความรักเด็กเป็นอย่างยิ่ง... เป็นครูต้องงามอย่างครู คือ งามเพราะความเสียสละ งามเพราะความมกนอย งามเพราะความเคร่งครัดต่อศีลธรรมและความประพฤติอันดี ถ้าครูคิดจะงามเหมือนคนในอาชีพอื่น ครูก็ คงจะเป็นครูที่ดีต่อไปไม่ได้

⁵เจื้อ สกะเวทิน, "ผู้สอน," จันทร์เกษม, ฉ. 97 (พฤศจิกายน - ธันวาคม, 2513), 28.

⁶อภัย จันทรวิมล, "อุดมการณ์แห่งความเป็นครู," วิทยาสาร, 24 (1 กุมภาพันธ์, 2516), 13 - 15.

นอกจากนี้ยังได้มีผู้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของครูที่มีต่อสังคมดังนี้

ครูควรมีบทบาทในการให้การศึกษา บทบาทในการอบรมศีลธรรมจรรรยา บทบาทในด้านการถ่ายทอดวัฒนธรรม บทบาทในการร่วมกิจกรรมของชุมชน บทบาทในการเป็นผู้นำ บทบาทในการศึกษาวิจัยและวิเคราะห์สังคม บทบาทในการสร้างและรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และบทบาทในการปฏิรูปสังคม⁷

บุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างใกล้ชิดกับสถาบันฝึกหัดครูคือ บุญถิ่น อัตถากร⁸ ได้เน้นถึงคุณภาพของครูว่า เราคงมุ่งผลิตครูดี และลักษณะครูดีนั้นอย่างน้อยควรมี 3 ประการ คือ

1. ครูควรเป็นผู้มีความรู้ คือมีความรู้ในทางเนื้อหาวิชาซึ่งจะต้องสั่งสมเพิ่มพูนอยู่เสมอ และมีปัญญา
2. ครูควรเป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยคุณธรรม และวัฒนธรรม มีสุคติธรรม
3. ครูควรเป็นผู้มีความสามารถในการกลวิธีการสอน สามารถถ่ายทอดความรู้แนะวิถีทางแห่งปัญญา และอบรมชักนำเด็กไปสู่หนทางดี

สุภรณ์ ศรีพหล⁹ ได้เน้นถึงการผลิตครู เพื่อให้ได้ครูชั้นอาชีพว่า จะต้องมีการวางรากฐานและคุณสมบัติแก่ผู้ที่willออกไปเป็นครู ดังนี้

1. ต้องเป็นผู้มีความรอบรู้
2. ต้องเป็นผู้มีทักษะและความรู้วิชาครูในการที่จะประกอบอาชีพ

⁷สุจริต เพียรชอบ, "บทบาทของครูในสังคม," ศูนย์ศึกษา, 16 (มกราคม, 2512), 8 - 17.

⁸บุญถิ่น อัตถากร, "แนวนโยบายการผลิตครูในอนาคต," ประมวลบทความการวางแผนการศึกษาอันคับ 4 กองวางแผนการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, หน้า 54.

⁹สุภรณ์ ศรีพหล, "การผลิตครูชั้นอาชีพ," วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ, 7 (กันยายน, 2515), 11 - 12.

3. ต้องมีความสามารถในการตัดสินใจได้ถูกต้องและมีเหตุผล
4. จะต้องเน้นการให้บริการแก่สังคมเป็นอันดับแรก
5. จะต้องร่วมมือกับผู้ที่มืออาชีพครู ในการปรับปรุงให้มาตรฐานของอาชีพสูงขึ้น
6. ประกอบอาชีพเต็มเวลา
7. จะต้องค้นคว้าหาความรู้และทักษะใหม่ ๆ อยู่เสมอ

ส่วนสหพันธ์อาชีพครูแห่งโลก ได้มีมติลำดับคุณสมบัติที่ดีและเหมาะสมของครูไว้ดังต่อไปนี้

1. ครูควร เป็นบุคคลที่มีความเข้าใจธรรมชาติและจิตใจของมนุษย์เป็นอย่างดี
2. ครูควรมีลักษณะ ริเริ่ม รับผิดชอบ มีอารมณ์ขัน ชยัน เสียสละ
3. ครูควร เป็นบุคคลที่มีความสามารถที่จะพูด อธิบาย สิ่งต่าง ๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจได้

โดยแจ่มแจ้งชัดเจน

4. ครูควรมีสุภาพทั้งทางกายและทางจิตใจดี
5. ครูควรมีความสามารถ ในการ เข้าใจผู้อื่นเป็นอย่างดี
6. ครูควรมีวุฒิภาวะทางอารมณ์ และมีสามัญสำนึก
7. ครูควรมีความรู้ในวิชาที่ตนสอนเป็นอย่างดี
8. ครูควรมีลักษณะที่น่าคบ และมีท่าทางที่น่านับถือ
9. ครูควรมีความสามารถที่จะปฏิบัติตามที่ตนสอน มีขันติธรรมและอดทน¹⁰

สำหรับลักษณะของครูในความคิดเห็นของชาวต่างประเทศเท่าที่พอจะยกตัวอย่างให้เห็น มีดังนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

---

¹⁰ อารักษ์ กาญจนพิทักษ์, "การจัดและบริหารโรงเรียน" วารสารวิสามัญศึกษา, 6 (กรกฎาคม - สิงหาคม, 2512), 19.

วอชเบอร์น¹¹ กล่าวว่า ครูเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษาทุกระดับ ดังนั้น ครูจึงต้องเป็นผู้ที่มีการศึกษาคือ มีวิชาดี มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีความรู้วิชาครู รู้วิธีสอนแบบต่าง ๆ จิตวิทยาและพัฒนาการของเด็ก ให้ความอบอุ่นใจ เห็นอกเห็นใจและสนใจต่อเด็ก ยอมรับนับถือบุคลิกภาพของเด็ก รู้ว่าเด็กแต่ละคนมีประสบการณ์และความสนใจต่างกัน รู้จักคัดแปลงสภาพภายในห้องเรียนให้เหมาะสมกับความต้องการและความสามารถของเด็ก คุรุหลักประชาธิปไตย

โอเลส¹² มีความเห็นว่า นักเรียนชอบครูที่เป็นกัลยาณมิตร ให้ความช่วยเหลือนักเรียน พ่อแม่ผู้ปกครองชอบครูที่ทำงานเก่ง ฉลาดและเอาใจใส่ดูแลเด็กเสมอ ผู้บริหารชอบครูที่ไม่บนแครงงานจะหนัก คณะกรรมการบริหารชอบครูที่มีความรู้ดี มั่นคง ไม่นี้อันตรายและเงินเดือนถูก

ลักษณะของครูจากผลงานการวิจัย

ปี พ.ศ. 2509 ไพจิตร ชยางกูร¹³ ได้สำรวจทัศนคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่มีต่อนิสิตฝึกสอน ปรากฏว่าลักษณะต่าง ๆ ของนิสิตฝึกสอนที่นักเรียนชอบมากที่สุดแก่ กิริยาท่าทางสุภาพเรียบร้อย แต่งกายสุภาพสมเป็นอาจารย์ พุดจาไพเราะอ่อนหวาน ให้โอกาสนักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมการสอน ใจดีมีเมตตา กรุณา ให้ความช่วยเหลือนักเรียนด้วยดีทุกด้าน พุชซ่าแต่เสียงดังชัด เจนในเวลาสอน

¹¹ G. Woseley Washburnc, What is Progressive Education ? (New York: The John Day Company, 1952), pp. 82 - 83.

¹² John F. Ohles, Introduction to Teaching (New York: Raudom House, Inc., c 1970), pp. 38 - 39.

¹³ ม.ล. ไพจิตร ชยางกูร, "การสำรวจทัศนคติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่มีต่อนิสิตฝึกสอน" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2509), 63 หน้า.

ปี พ.ศ. 2511 ล้อม ไชยศรี¹⁴ สํารวจลักษณะครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนชายมัธยมต้น โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย พบลักษณะครูที่นักเรียนชอบคล้ายคลึงกับของไพจิตร ชยางกูร กล่าวคือ ประมาณร้อยละ 90 ของนักเรียนทั้งหมดชอบครูที่พูดจาสุภาพ และเห็นว่าครูควรจะเป็นตัวอย่างแก่นักเรียนทุก ๆ กรณี เช่น เรื่องความสะอาดเรียบร้อย ความประพฤติ และความมีระเบียบวินัย ครูควรแต่งกายเรียบร้อยอยู่เสมอ สุขุมเยือกเย็น มีอารมณ์แจ่มใส ร่าเริง อยู่เสมอ มีสุขภาพสมบูรณ์ ใจดีและเข้มงวดเป็นบางครั้งบางคราว เมื่อนักเรียนกระทำผิดระเบียบข้อบังคับของโรงเรียน ครูควรตักเตือนและคาดโทษไว้ก่อน ลักษณะที่นักเรียนชอบน้อยที่สุด คือลักษณะที่ชอบดูค่าและลงโทษ ชมเชยบังคับ

ในปีเดียวกัน มัชฌมา ปิยะมาดา¹⁵ ได้ทำการสำรวจคุณลักษณะของครูโดยสร้างแบบสอบถามปลายเปิด และใช้วิธีการพฤติกรรมวิฤติ (The Critical Incident Technique) กลุ่มตัวอย่างเป็นครูในจังหวัดพระนครและธนบุรี จำนวน 1,406 คน แยกศึกษาตามเพศ ชั้นที่สอน วุฒิ อายุ และจำนวนปีที่สอน ปรากฏว่าลักษณะของครูที่ดีมีดังนี้ การสอนดี มีเหตุผลเป็นประชาธิปไตย มีความรักตามกรุณา ให้คำปรึกษาแก่นักเรียนได้ มีความยุติธรรม เชื่อตรงมีบุคลิกภาพดี มีสัมพันธภาพที่ดีกับนักเรียน ส่งเสริมให้กำลังใจของชมเชยนักเรียน และให้ความอุปการะแก่นักเรียน

ปี พ.ศ. 2513 ฆรณี หมั่นรักษ์¹⁶ ได้สร้างแบบสำรวจเพื่อหาคำนายประสิทธิภาพของ

¹⁴ล้อม ไชยศรี, "ลักษณะครูที่ดีในทัศนะของนักเรียนชายมัธยมต้น โรงเรียนไตรมิตรวิทยาลัย ปีการศึกษา 2510" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511), 63 หน้า.

¹⁵มัชฌมา ปิยะมาดา, "การสำรวจคุณลักษณะของครูในจังหวัดพระนครและธนบุรี" (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2511), 133 หน้า.

¹⁶ฆรณี หมั่นรักษ์, "การสร้างแบบสำรวจเพื่อหาคำนายประสิทธิภาพของครู" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชามัธยมศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), 61 หน้า.

ครูไทย โดยยึดถือเกณฑ์ที่ใช้เป็นทฤษฎีห้าข้อคือ ประสพการณ์ของครู คุณสมบัติของครู พฤติกรรมของครู ผลการสอบในปัจจุบัน และผลงานระยะยาว สรุปได้ว่าแบบสำรวจเพื่อทำนายประสิทธิภาพของครู ฉบับที่สร้างขึ้นนี้มีข้อกระทง 34 ข้อ ซึ่งครอบคลุมครบตามเกณฑ์ที่ใช้เป็นทฤษฎีทั้งห้าของการสร้าง แบบสำรวจนี้มีความเที่ยงตรง ความเชื่อถือได้ และอ่านง่ายแน่นอนอย่างพอเพียง

ปี พ.ศ. 2515 วลัย หลีสันติพงศ์¹⁷ ได้ศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพของครูกับนักการบัญชี ผลการศึกษาพบว่า บุคลิกภาพของครูที่คั้น ควร เป็นผู้ที่ มีลักษณะ เป็นมิตร ให้ความอบอุ่น มีความตั้งใจดี รับผิดชอบ มีการแสดงออก มีสัมพันธภาพดี และมีความเมตตากรุณา

ในปีเดียวกัน พรพิมล เพ็งศรีทอง¹⁸ ได้ศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพของครูกับนักวิทยาศาสตร์ ผลการศึกษาพบว่า ครูทั่วไปมีบุคลิกภาพดังนี้ เป็นผู้ที่มีความรู้ หนักแน่นศึกษาหาความรู้ ปรับปรุงวิธีเรียนให้ดีขึ้น เข้ากับสังคมได้ดี มีความร่าเริงแจ่มใส มีความมั่นคงทางอารมณ์ สามารถควบคุมตนเองได้ดี มีความสัมพันธ์อันดีกับนักเรียน สนใจถึงความเดือดร้อนของนักเรียน มีความรับผิดชอบ มีความอดทน มีความมั่นคงสม่ำเสมอ มีเหตุผล มีความเชื่อถือได้ มีความสุภาพอ่อนน้อม ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับ ไม่หลบหลีกงาน และรักเด็ก

ปี พ.ศ. 2518 วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา¹⁹ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับลักษณะของครูที่สังคมต้องการ ไขกลุ่มตัวอย่างนักเรียน ครู และผู้ปกครอง จากทุกเขตใน

ศูนย์วิทยุวิทยุวิทยุ

¹⁷วลัย หลีสันติพงศ์, "การศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพของครูกับนักการบัญชี" ปรินตีพอนซ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2515), 162 หน้า.

¹⁸พรพิมล เพ็งศรีทอง, "การศึกษาเปรียบเทียบบุคลิกภาพของครูกับนักวิทยาศาสตร์" ปรินตีพอนซ์การศึกษามหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2515), 247 หน้า.

¹⁹วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, ลักษณะของครูที่สังคมต้องการ (กรุงเทพมหานคร : 2518), 123 หน้า.

กรุงเทพมหานคร รวม 23 เขต จำนวนตัวอย่าง 754 คน โดยแบ่งคุณลักษณะของครูที่ศึกษา เป็น 7 ด้าน คือ

1. ด้านความประพฤติ
2. ด้านความรู้ทางวิชาการ
3. ด้านความสามารถในการสอน
4. ด้านการปกครองนักเรียน
5. ด้านมนุษยสัมพันธ์
6. ด้านบุคลิกภาพ
7. ด้านการทำงานนอกเวลาและการทำงานอดิเรก

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ลักษณะด้านความประพฤติของครู กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ครูไม่น่าจะทำตนเหนืออาชีพอื่น ครูไม่ควรเล่นการพนัน ครูควรประพฤติตนเป็นแบบอย่างแก่นักเรียนตลอดเวลา ครูควรวางตัวเป็นกันเองกับเด็ก และครูควรมีมารยาทเรียบร้อย
2. ลักษณะด้านความรู้ทางวิชาการ กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเห็นว่า ครูจะต้องมีความรู้วิชาอื่น ๆ นอกเหนือจากวิชาที่ตนสอน หากความรู้เพิ่มเติมให้ทันสมัยอยู่เสมอ การฝึกสอนและการเรียนวิธีสอนก่อนออกเป็นครูมีความจำเป็นมากสำหรับครุระดับประถมและมัธยมศึกษา
3. ลักษณะด้านการสอน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ชอบครูที่สอนให้เด็กเข้าใจและสนใจ โดยใช้อุปกรณ์การสอนบ่อย ๆ สอนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ใจดี ช่วยเหลือแนะนำเมื่อเด็กทำงานไม่ทันหรือทำไม่ถูก ตั้งใจสอนและมีน้ำใจช่วยงานของโรงเรียน
4. ลักษณะด้านการปกครองนักเรียน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า ครูควรเข้มงวดกวดขันไม่ปล่อยปละละเลยต่อการที่นักเรียนกระทำผิดระเบียบ ครูควรอบรมความประพฤติของนักเรียนโดยสอดแทรกในชั่วโมงสอน การทำโทษนักเรียนควรทำด้วยความมีเหตุผล
5. ลักษณะด้านมนุษยสัมพันธ์ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ครูควรให้ความสนิทสนมกับเด็ก ให้คำแนะนำช่วยเหลือเมื่อเด็กประสบปัญหา มีความยุติธรรม ความกรุณาใจดีต่อเด็ก

และครูควรช่วยเหลือปรับปรุงชุมชน

6. ลักษณะค่านิยมคณิศภาพ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า ครูควรมีเสียงพูดชัดเจน แจ่มใส แดงกายเรียบ ๆ และเรียบรอย ใจคำพูดไพเราะเสมอ ควรมีอารมณ์ขันในบางโอกาส มีหน้าตาที่ยิ้มแย้มแจ่มใส เป็นผู้ที่มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ และมีลักษณะเป็นผู้นำ

7. ลักษณะค่านิยมการทำงานนอกเวลาและงานอดิเรก กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยกับการที่ครูทำงานพิเศษที่สุจริต และไม่เกี่ยวข้องกับอบายมุขหรือผิดศีลธรรม

ปี พ.ศ. 2518 กรมการฝึกหัดครู²⁰ ได้ทำการวิจัยเกี่ยวกับคุณลักษณะของครูที่ดี จากกลุ่มตัวอย่างประชากร 6 ประเภท คือ นักเรียน ผู้ปกครอง ครูหรือศึกษานิเทศก์ ผู้บริหาร การศึกษา พระ และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งอยู่ในจังหวัดที่มีวิทยาลัยครู และจังหวัดใกล้เคียงกับวิทยาลัยครู นั้น ๆ โดยถือเอาจังหวัดที่มีวิทยาลัยครู เป็นศูนย์กลาง รวม 12 วิทยาลัย ใน 3 ภาค คือ ภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ แบ่งลักษณะคำถามเป็น 2 ประเภท คือ

1. คำถามปลายเปิด มีทั้งหมด 6 ข้อ เกี่ยวกับเรื่องต่อไปนี้

1.1 ความสำคัญของครู

1.2 ครูที่ไม่ชอบมากที่สุด

1.3 ครูที่ชอบมากที่สุด

1.4 ความบกพร่องของครู

1.5 หน้าที่ของครู

1.6 ลักษณะของครูที่ดี

2. คำถามปลายปิด ได้กำหนดลักษณะของครูที่จะศึกษาไว้ 8 ด้าน ดังนี้

2.1 ค่านิยมสอน

²⁰กรมการฝึกหัดครู, "คุณลักษณะของครูที่ดี", รายงานการวิจัย (กรุงเทพมหานคร : 2518), 80 หน้า. (อักษราเนา).

- 2.2 คำนวณวิชาการ
- 2.3 คำนวณสุขภาพ
- 2.4 คำนวณมนุษยสัมพันธ์
- 2.5 คำนวณคุณธรรมและความประพฤติ
- 2.6 คำนวณบุคลิกลักษณะ
- 2.7 คำนวณการอบรมแนะแนวและการปกครองนักเรียน
- 2.8 คำนวณการเป็นพลเมืองดีในสังคมประชาธิปไตย

ขณะนี้ได้รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลแล้ว 2 วิทยาลัย คือ วิทยาลัยครูเพชรบุรี-วิทยาลัยเกษตรกรรม และวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ปรากฏว่าความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 2 แห่ง ไม่แตกต่างกันมากนัก เปรียบเทียบกันได้ดังนี้

จากคำถามปลายเปิด

ความสำคัญของครู กลุ่มตัวอย่างทั้งสองแห่ง เห็นว่าความสำคัญของครูอยู่ที่การสอนเป็นอันดับแรก

ลักษณะครูที่ไม่ชอบมากที่สุด กลุ่มตัวอย่างจากวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลัยเกษตรกรรม ไม่ชอบครูเจ้าอารมณ์ เอาแต่ใจตัว เป็นอันดับแรก รองลงมาคือขาดความยุติธรรม ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่ ส่วนกลุ่มตัวอย่างจากวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ไม่ชอบครูที่ขาดความรับผิดชอบในหน้าที่มากที่สุด อันดับรองลงมาคือ เห็นแก่ตัวเอาเปรียบเพื่อนครูและไม่เอาใจใส่ต่องาน

ลักษณะครูที่ชอบที่สุด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จากวิทยาลัยครูทั้งสองแห่ง ชอบครูที่ตั้งใจสอน และรักการสอนมากที่สุด รองลงมาคือกลุ่มตัวอย่างจากวิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาลัยเกษตรกรรม ชอบครูที่เข้าใจและเป็นกันเองกับเด็ก ยุติธรรม ช่วยเหลือเอาใจใส่เด็กทั่วถึง ส่วนกลุ่มตัวอย่างจากวิทยาลัยครูอุบลราชธานี ชอบครูที่สอนให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ยุติธรรมและมีความรู้ดี

ความบกพร่องของครู กลุ่มตัวอย่างทั้งสองแห่งมีความเห็นตรงกันว่า ครูชายส่วนมากบกพร่องด้านความประพฤติไม่เรียบร้อย ส่วนครูหญิงบกพร่องเรื่องการแต่งกายไม่สุภาพและไม่เหมาะสม อารมณ์ไม่มั่นคง

หน้าที่ของครู กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทั้งสองแห่ง ถือว่าการสอนเป็นหน้าที่สำคัญที่สุด
ของครู

ลักษณะของครูที่ดี กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ทั้งสองแห่ง เห็นว่าครูที่ดีจะต้องมีลักษณะ
สำคัญเรียงตามลำดับ ดังนี้

วิทยาลัยครู เพชรบุรีวิทยาลัย

1. ความประพฤติเรียบร้อย
2. รักและตั้งใจสอน
3. มีความยุติธรรม
4. แต่งกายสุภาพสะอาดเหมาะสม
5. มีความรู้ที่ตามหลักสูตรที่สอน
6. บุคลิกลักษณะดี
7. ตรงต่อเวลา
8. รับผิดชอบของงานในหน้าที่

วิทยาลัยครูอุบลราชธานี

1. ความประพฤติเรียบร้อย
2. มีความรู้ที่ตามหลักสูตรที่สอน
3. บุคลิกลักษณะดี
4. สุขภาพดี
5. ค้นคว้าเพิ่มเติมและหาความรู้
ใหม่ ๆ มาสอน
6. ตรงต่อเวลา
7. แต่งกายสุภาพสะอาดเหมาะสม
8. รับผิดชอบหน้าที่และมีมนุษย-
สัมพันธ์ดี

จากคำถามปลายเปิด กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จากทั้งสองวิทยาลัย มีความเห็นว่าครูดี
จะต้องมีลักษณะตามลำดับความสำคัญ ดังนี้

วิทยาลัยครู เพชรบุรีวิทยาลัย

1. ด้านคุณธรรมและความประพฤติ
2. ด้านการอบรม แนะนำและปกครอง
3. ด้านการเป็นพลเมืองดี
4. ด้านการสอน
5. ด้านสุขภาพทางกายและจิต

วิทยาลัยครูอุบลราชธานี

1. ด้านคุณธรรมและความประพฤติ
2. ด้านบุคลิกลักษณะ
3. ด้านการสอน
4. ด้านมนุษยสัมพันธ์
5. ด้านการอบรม แนะนำและ-
ปกครอง

วิทยาลัยครูเพชรบุรีวิทยาเขตกรรณิ

6. คำนมุษยสัมพันธ์
7. คำนบุคลิกลักษณะ
8. คำนวิชาการ

วิทยาลัยครูอุบลราชธานี

6. คำนการ เป็นพลเมืองดี
7. คำนสุขภาพทางกายและจิต
8. คำนวิชาการ

สำหรับผลงานการวิจัยของชาวต่างประเทศเกี่ยวกับลักษณะของครูนั้น มีผู้สนใจศึกษาและค้นคว้าเป็นจำนวนมาก จะนำมากล่าวที่สำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

ปี ค.ศ. 1947 วิทตี²¹ ได้วิเคราะห์ลักษณะของครูที่ดีจากจดหมายของนักเรียนชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาจำนวน 12,000 ฉบับ มีความเห็นว่าลักษณะ 12 ประการต่อไปนี้สำคัญที่สุด คือ มีทัศนคติที่ดีต่อประชาธิปไตย มีความกรุณาและสนใจเด็กเป็นรายบุคคล ออกทน มีความสนใจกว้างขวาง ลักษณะท่าทางดี บุคลิกธรรมไม่แบ่งพรรคแบ่งพวก มีอารมณ์ขัน ความประพฤติดีและคงเส้นคงวา สนใจในปัญหาของเด็ก ยืดหยุ่น รู้จักยอมรับและยกย่อง และมีวิธีการสอนแปลกใหม่มาสอน

ปี ค.ศ. 1956 คาร์ค และ เอสตราบรูค²² ได้ทำการวิเคราะห์อาชีพ (Job Analysis) ผลปรากฏว่าคุณลักษณะของครูที่ดีมีอยู่ 5 ด้าน คือ ด้านความสัมพันธ์กับนักเรียน ด้านการีสอน ด้านศีลธรรมจรรยา ด้านคุณสมบัติส่วนตัว และด้านลักษณะท่าทาง ครูที่ดีต้องสนใจและพยายามที่จะเข้าใจปัญหาของนักเรียน ตอบปัญหาทุกปัญหา อย่าให้เรื่องส่วนตัวมา มีอิทธิพลกับทัศนคติที่มีต่อนักเรียน พยายามชักเรื่องยุ่งยากและอุปสรรคต่าง ๆ พยายามควบคุมอารมณ์ตลอดเวลา มีน้ำใจเป็นนักกีฬา ใจคอหนักแน่นเมื่อนักเรียนถามปัญหาหรือเมื่อตนเอง

²¹Paul Witty, "An Analysis of the Personality Traits of the Effective Teacher" The Journal of Educational Research 40 (1947), 622 - 671.

²²Robert R. Karch and E.C. Estrabrook, 250 Teaching Techniques (Milwaukee: The Bruce Publishing Company,) pp. 131.

ไม่สามารถตอบปัญหาได้ ไม่สนใจนักเรียนเพียงคนใดคนหนึ่ง ไม่สนิทสนมกับนักเรียนมากเกินไป ไม่ทำให้แก่นักเรียนอับอาย ชมเชยนักเรียนเมื่อทำงานได้ดั่งก้าวหน้า ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน และตัดสินหรือลงโทษนักเรียนด้วยความมีเหตุผล

ปี ค.ศ. 1960 ไรอันส์²³ และคณะ ได้ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับลักษณะของครูที่ดี โดยใช้ตัวอย่างประชากร เป็นครูประถมศึกษาและครูมัธยมศึกษา ใช้วิธีการสังเกตและการตอบแบบสอบถาม จากการวิเคราะห์องค์ประกอบได้ลักษณะของครู 9 ลักษณะ ดังนี้

คำนำพฤติกรรมในชั้นเรียน จากการสังเกตในห้องเรียนได้แยกลักษณะของครูเป็น 3 แบบ คือ

ลักษณะที่ 1 ให้ความอบอุ่นใจ มีความเข้าใจ และมีความเป็นมิตร ซึ่งตรงกันข้ามกับ คีตนอกห่าง เห็นตัวเองเป็นใหญ่ และกันขอบเขต

ลักษณะที่ 2 มีความรับผิดชอบ ทำงานอย่างมีระบบ และเอางานเอาการ ซึ่งตรงกันข้ามกับ หลีกเลี้ยงงาน ทำงานอย่างไม่มีแผน และเรื่อยเฉื่อย

ลักษณะที่ 3 กระตือรือร้น มีความคิดสร้างสรรค์ ซึ่งตรงกันข้ามกับ ไม่มีชีวิตชีวา ซ้ำ ๆ ซาก ๆ

คำนำทัศนคติของครู

ลักษณะที่ 4 สนใจในความคิดเห็นของนักเรียน ซึ่งตรงกันข้ามกับไม่สนใจความคิดเห็นของนักเรียน

ลักษณะที่ 5 สนใจในความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในชั้นเรียน ซึ่งตรงกันข้ามกับไม่สนใจในความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมประชาธิปไตยในชั้นเรียน

ลักษณะที่ 6 สนใจในความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้อื่น ซึ่งตรงกันข้ามกับไม่สนใจในความคิดเห็นของผู้บริหารและผู้อื่น

---

²³David G. Ryans, "The Teacher Characteristics Study," in N.L. Gage (ed.) Handbook of Research on Teaching (Rand McNally and Co., Chicago, 1963), pp. 566 - 570.

ด้านทักษะต่อการ ศึกษา

ลักษณะที่ 7 ถือการ เรียนเป็นศูนย์กลาง ซึ่งตรงกันข้ามกับถือนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

ด้านความสามารถในทางภาษา

ลักษณะที่ 8 เข้าใจภาษาพูดได้ดียิ่ง ซึ่งตรงกันข้ามกับไม่เข้าใจภาษาพูด

ด้านความมั่นคงทางอารมณ์

ลักษณะที่ 9 อารมณ์สม่ำเสมอ ปรับตัวได้ดี ซึ่งตรงกันข้ามกับอารมณ์ไม่มั่นคงปรับตัวไม่ได้

จากลักษณะของครู 9 ลักษณะดังกล่าว พอจะเปรียบเทียบกันได้ดังนี้

ในระหว่างครูประถมศึกษาลักษณะที่ 1 ถึง 3 มีสหสัมพันธ์กันสูงมาก และสูงกว่าครูระดับมัธยมศึกษา

ครูประถมศึกษาที่แต่งงานแล้วมีลักษณะที่ 1 ถึง 3 สูงกว่าครูโสด ระหว่างครูมัธยมศึกษา ครูที่เป็นโสดดีกว่าครูที่แต่งงานแล้วทั้ง 3 ลักษณะ

ทัศนคติของครูประถมศึกษาที่มีต่อนักเรียน ผู้บริหาร เพื่อนครู และผู้อื่นดีกว่าครูมัธยมศึกษา

ด้านทักษะต่อการ ศึกษา ครูระดับมัธยมศึกษาถือการ เรียนเป็นศูนย์กลาง ในขณะที่ครูระดับประถมศึกษาถือนักเรียนเป็นศูนย์กลาง

ความสามารถในทางภาษา การใช้คำศัพท์และการวิเคราะห์ภาษา ครูมัธยมศึกษา สูงกว่าครูประถมศึกษาอย่างมีนัยสำคัญ และในโรงเรียนมัธยมศึกษา ครูภาษาอังกฤษครูภาษาต่างประเทศมีความสามารถในทางภาษาสูงกว่าครูที่สอนวิชาอื่น ๆ อย่างมีนัยสำคัญ

ครูชายทั้งระดับประถมศึกษาและมัศึกษามีความมั่นคงทางอารมณ์มากกว่าครูหญิง

นอกเหนือจากนี้ ไรอันส์ ยังได้เปรียบเทียบกับอายุ ประสบการณ์ของครู ชนิดของการศึกษาต่ำกว่าระดับปริญญา ความสำเร็จทางวิชาการ การเลือกอาชีพ กิจกรรมในวัยเด็ก และวัยรุ่น ขนาดของโรงเรียน ขนาดของชุมชน ฐานะทางเศรษฐกิจสังคมของชุมชนที่ -

โรงเรียนตั้งอยู่ และสภาพภูมิศาสตร์ อีกด้วย

ปี ค.ศ. 1964 ฟูลเลอร์²⁴ ศึกษาพบว่านิสิตฝึกสอนสาขาการศึกษาทางการ เกษตร ที่ประสบความสำเร็จในการสอนอย่างดี มีคุณสมบัติดังนี้คือ มีความยุติธรรม มีความเมตตา - กรุณา มีความตื่นตัวอยู่เสมอ มีรูปร่างหน้าตาเป็นที่น่าสนใจ มีความรับผิดชอบ มีความมั่นคง สม่ำเสมอและทากทางดี ส่วนนิสิตที่ไม่ประสบความสำเร็จในการสอนก็คือ ชอบหลีกเลี่ยงงาน อารมณ์ไม่ดีเป็นประจำ ไม่มีระเบียบ ใจแคบและขาดการยึดหยุ่น

ปี ค.ศ. 1971 เบลด์โซ²⁵ และคณะ ได้ศึกษาเกี่ยวกับบุคลิกลักษณะและพฤติกรรม ของครูมัธยมจำนวน 180 คน โดยให้นักเรียน 4,368 คน แสดงความเห็นแยกตามลักษณะ ของนักเรียน เพศ อายุ ระดับชั้น ผลการเรียน กลุ่มความสามารถ ส่วนครูแยกตามลักษณะ อายุ วุฒิ เพศ วิชาที่สอน และประสบการณ์ในการสอน เครื่องมือที่ใช้คือ มันทักการสังเกต ของนักเรียน Pupil Observation Report (POSR) และแบบประเมินทัศนคติที่มีต่อครู Scale for Measuring Attitudes Towards Any Teacher (SMAT) จากการ วิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ครูวิทยาศาสตร์ได้รับการประเมินค่าที่สุด ครูที่มีประสบการณ์น้อยที่สุด กับมากที่สุด นักเรียนชอบมากในท่าน เป็นมิตรที่ดี ง่าย ๆ มีความเข้มงวดกวดขัน และใช้ หลักประชาธิปไตย ครูที่มีอายุมากกว่า 35 ปี ได้รับการประเมินต่ำกว่าครูที่มีอายุน้อยกว่า 35 ปี นักเรียนชายชอบครูชายในขณะที่เดียวกันนักเรียนหญิงชอบครูหญิง นักเรียนหญิงชอบครู

²⁴ General Ross Fuller, "The Relationship of Characteristics of Prospective Student Teachers and Student Teaching Effectiveness in Agricultural Education" Dissertation Abstracts 24 (1964), 2799-2800 A.

²⁵ Joseph C. Bledsoe; Iva D. Brown; Arthur D. Strickland "Factors Related to Pupil Observation Reports of Teachers and Attitudes Toward their Teachers" The Journal of Educational Research 65 (1971), 119 - 125.

สอนสังคมศึกษา แก่นักเรียนชายชอบครูวิทยาศาสตร์และครูคณิตศาสตร์ นักเรียนที่มีเพศและอายุต่างกันจะมีความเห็นต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

ปี ค.ศ. 1972 โอเดน²⁶ ได้ศึกษาบุคลิกลักษณะของครูที่ได้รับการประเมินเป็นผู้มีประสิทธิภาพในการสอนจากนักเรียน เพื่อนครู และครูใหญ่ของโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำจังหวัด โดยให้นักเรียนและครูในโรงเรียนเลือกครูที่ตนเห็นว่าเป็นผู้มีประสิทธิภาพในการสอนมากที่สุดจำนวน 5 คน จากจำนวนครูทั้งโรงเรียน ในขณะเดียวกัน ครูใหญ่ก็เลือกครูผู้มีประสิทธิภาพจำนวน 5 คน ครูที่ได้รับเลือกทุกคนได้รับมอบหมายให้ทำแบบทดสอบบุคลิกภาพ Personality Assessment Device (PAD) ผลการศึกษาครั้งนี้พบว่า ครูที่มีประสิทธิภาพในการสอนในสายตาของนักเรียน เป็นคนขยัน การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสูง ความสามารถในการตอบสนองดี นักเรียนส่วนมากชอบครูที่มีท่าทางสุ่มเยือกเย็น ลักษณะของครูในอุดมคติตามความเห็นของนักเรียนและครูพบลักษณะสามัญที่เป็นองค์ประกอบร่วมกันดังนี้ ขยัน ระวัง การรับรู้เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมสูง ความสามารถในการดำรงลักษณะเอกลักษณ์ของอาชีพครู เคร่งขรึม มีความทะเยอทะยานสูง มีการพักผ่อนน้อย และทำงานด้วยลักษณะคนใจร้อน

²⁶Cheoter Wayne Oden, "Personality Profiles of Successful inner-city Teachers and the Appropriateness of the responses of pre-service Teachers of Similar and Differing Profiles to Simulated inner-city Classroom Situations" Dissertation Abstracts 33 (July, 1972), 194 A.